

Sammanställning av arbetsgruppsträffar

Situationen med skola och förskola i Hållnäs och Skärplinge

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
Bakgrund.....	4
Träff 1 – Förstå situation och problem	4
Introduktion.....	4
Vad vet vi?	5
Vad handlar det här om?	5
Sammanfattning Träff 1	7
Träff 2 – Scenarier och åtgärder	8
4 Scenarier för skolsituationen.....	8
Ett vägskäl mot framtiden	9
Sammanfattning Träff 2	10
Referenser och material	11
Bilagor.....	12

Sammanfattning

Den här sammanställningen summerar innehåll och resultat från arbetsgruppens insats i medborgardialogen runt skolsituationen i Hållnäs och Skärplinge. Sammanställningen baserar sig på ståndpunkter, perspektiv och resonemang som varit framträdande i arbetsgruppen. Då deltagarna representerade olika perspektiv återspeglar resultaten en bredd av olika ståndpunkter, som ibland står i direkt motsättning. Arbetsgruppen kom inte till konsensus i frågan, men arbetet visar på både bredden och djupet av perspektiv som behöver inkluderas för att komma framåt gällande skolsituationen i Hållnäs och Skärplinge och kommer vara en del av det fortsatta arbetet i kommunen och i samarbete med lokala aktörer i Hållnäs.

Utifrån en förståelse av situationen kring skola och förskola i Hållnäs och Skärplinge formulerades tre värden och kriterier som särskilt centrala: barnens bästa, levande landsbygd och genomförbarhet. Dessa tre värden är dock svåra, om inte omöjliga, att definiera objektivt eller med hjälp av forskning. Vad som utgör 'barnens bästa' och vad som krävs för en 'levande landsbygd' är främst en värderingsmässig och politisk fråga.

Arbetsgruppen diskuterade fram en översiktlig bild av det komplexa system som påverkar och påverkas av skolsituationen i Hållnäs och Skärplinge. Särskild uppmärksamhet ägnades åt Hållnäs skolas elevunderlag och fyra faktorer identifierades som påverkansfaktorer: skolans attraktivitet och dragkraft, narrativet om skolans framtid, möjligheten till inflyttning och kvarboende samt skolorganisationen. Detta visade att frågorna om kommunens landsbygdsskolor och levande landsbygd är tätt sammanknutna.

För att blicka framåt diskuterade arbetsgruppen fyra olika scenarier för skolsituationen. Arbetsgruppen landade i att varken scenario B (Hållnäs F-3 och Ol Anderssskola F-9) eller scenario C (Hållnäs F-3 och Ol Anderssskola 4-9) är att se som realistiska eller önskvärda. Kvarstod gjorde då scenario A (Skolor och förskolor i Hållnäs och Skärplinge drivs vidare enligt nuvarande format) och scenario C (Hållnäs skola stängs och Ol Anderssskola är F-9 skola). Utifrån diskussionerna framkom ett vägskäl mellan en progressiv utveckling eller avveckling av Hållnäs och kommunens andra mindre skolor. Det finns ett flertal frågor och dilemman att förhålla sig till gällande de olika vägvalen. Tydligt är att barnens bästa, levande landsbygd och genomförbarhet måste stå i fokus.

Avslutningsvis framkom ett konkret förslag om en utvecklingsplan som kan formuleras tillsammans av lokalsamhället, skolan och kommunen. Flertalet deltagare i arbetsgruppen var positiva kring att gemensamt jobba vidare med den idén.

Bakgrund

Tierps kommun genomför under 2020-2021 en medborgardialog om situationen med skola och förskola i Hållnäs och Skärplinge. Medborgardialog innebär att involvera och föra samtal med människor i frågor och förändringar som berör dem i rollen som medborgare i Tierps kommun. Den här medborgardialogen följer metodiken för 'Medborgardialog i komplexa frågor'. Tidigare i processen genomfördes en perspektivinsamling genom 34 djupintervjuer med medborgare, företagare, förtroendevalda och tjänstepersoner med verksamhet kopplat till Skärplinge och Hållnäs.

Nästa steg i processen var att skapa en mindre arbetsgrupp bestående av medborgare, politiker och tjänstepersoner som intervjuats under perspektivinsamlingen. Arbetsgruppen bestod av nio deltagare: tre tjänstepersoner, tre förtroendevalda och tre medborgare. I flera fall hade deltagarna en kombination av olika typer av roller, till exempel genom att vara både tjänsteperson och medborgare i bygden. Alla berörda grupper var inte representerade i arbetsgruppen, på grund av begränsningar i gruppstorlek och tillgänglighet hos tillfrågade. Syftet med arbetsgruppen var att gemensamt hitta prioriteringar och ta fram förslag utifrån dialogens huvudfråga: Vad ska vi göra åt situationen med skola och förskola i Hållnäs och Skärplinge? Arbetsgruppen träffades under två heldagar i maj 2021.

Den här sammanställningen summerar innehåll och resultat från arbetsgruppens två träffar och är del av resultatet från medborgardialogen. Resultaten baserar sig på ståndpunkter, perspektiv och resonemang som varit framträdande i arbetsgruppen. Då deltagarna representerade olika perspektiv återspeglar resultaten en bredd av olika ståndpunkter, som ibland står i direkt motsättning. Arbetsgruppen kom inte till konsensus i frågan, men arbetet visar på både bredden och djupet av perspektiv som behöver inkluderas för att komma framåt gällande skolsituationen i Hållnäs och Skärplinge och kommer vara en del av det fortsatta arbetet i kommunen och i samarbete med lokala aktörer i Hållnäs.

Träff 1 – Förstå situation och problem

Den första arbetsgruppsträffen genomfördes 20 maj 2021 under temat "Förstå situation och problem". Träffen innehöll både presentationer av bakgrundsmaterial och diskussioner i arbetsgruppen.

Introduktion

Dagens introducerades med en genomgång av processen där fem punkter skapade en gemensam inramning för arbetsgruppens uppdrag:

1. Labyrint – det kommer vara svårt att hitta rätt, återvändsgränder, vilsenhet och möjliga tvärstopp
2. Åsiktsmakt inte beslutsmakt – vi kan föreslå men inte besluta.
3. Risk för gisslankänsla – alla röster som finns har plats. Inte kunna användas som gisslan "nu har vi haft dialog – nu är alla överens"

4. Vi kanske inte kommer fram till någon gemensam slutsats, utan skiljelinjer förtydligas snarare. Vi kanske jobbar med scenarier mer än enskilda förslag för att ge bredd och djup i frågorna till fortsatt politisk process.
5. Ingen önskebrunn eller trollstav – genomförbarhet på åtgärder – bär era perspektiv tydligt.

Inför träffarna hade församtal med alla deltagare genomförts. Utifrån dem sammanfattades sex punkter som gruppen hoppades uppnå och skapa tillsammans:

1. Ökad förståelse
2. Bred och öppen ingång till frågan
3. Konstruktiv och kreativ dialog
4. Barnens bästa i fokus
5. Långsiktiga förslag
6. Realistiska förslag

Vad vet vi?

Introduktionen följdes av tre presentationer som bidrog med bakgrundsinformation som gav ett fakta- och diskussionsunderlag till arbetsgruppen.

Inledningsvis höll Kristina Sennblad, Tierps kommun, en presentation. Den innefattade relevant statistikunderlag, såsom befolkningsutveckling och elevunderlag i de berörda skolorna, och en översikt av de politiska processer som berör och berörs av dialogen. Kristinas presentation visade att antalet födda barn i Hållnäs och Skärplinge varierar stort mellan åren, sett till den senaste tioårsperioden. Det får utslag i elevunderlaget som också det varierar kraftigt från år till år, en trend som troligtvis kommer kvarstå framöver.

Därefter presenterade Peter Staland, Hållnäs Sockenråd, en lokalekonomisk analys som gjorts för Hållnäs. Den introducerade Hållnäs historik, resurser, behov och potential för utveckling. Peter poängterade att bygden har attraktionskraft inom turism, men att det saknas positiva flyttkedjor vilket skapar låsta fastigheter.

Avslutningsvis presenterade Sanna Gunnarsson, Tierps kommun, den perspektivsammanställning som gjorts inom medborgardialogen. Perspektivsammanställningen visar på spännvidden av olika ståndpunkter och perspektiv i relation till skolsituationen i Hållnäs och Skärplinge.

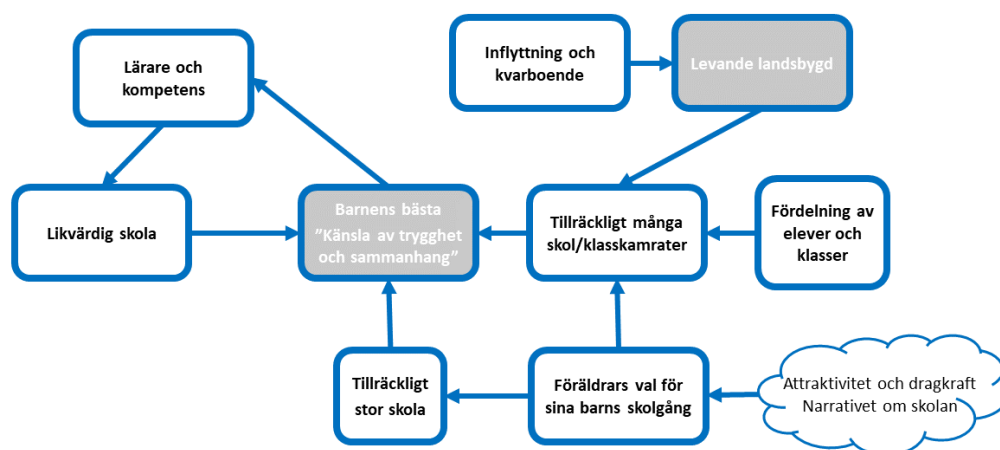
Vad handlar det här om?

Träff 1 kom fortsättningsvis att fokusera på frågorna ”Vad tycker vi att ”det här” verkligen handlar om?” och ”Vilka 2-3 teman behöver/vill vi prioritera att fördjupa oss i för att komma vidare?”.

När arbetsgruppen ombads ”zooma ut” och fundera på vad skolsituationen handlar om i ett större perspektiv framkom en bred bild som summeras i tabellen nedanför. För att avgränsa arbetsgruppens fokus sorterades den bredare bilden in i olika kategorier: Inom respektive Utom räckhåll för arbetsgruppens påverkan, samt Kort respektive Lång sikt.

	Inom räckhåll – vi kan påverka mer direkt	Utom räckhåll – kan inte påverka direkt
Kort sikt	<ul style="list-style-type: none"> Narrativet – bredda och fördjupa berättelsen om skolan 	<ul style="list-style-type: none"> Jobba bort den krångliga hyresmodellen som ger höga kostnader och hindrar mer nyttjande av lokaler. Här pågår ett arbete inom kommunen.
Längre sikt	<ul style="list-style-type: none"> Motverka rivalitet mellan Hållnäs och Skärplinge Bygg vidare på och med det aktiva föreningslivet – men romantisera inte allas vilja att vara med 	<ul style="list-style-type: none"> Det saknas bostäder, framförallt lägenheter, i Hållnäs Öppna upp för kooperativa hyresrätter (möten initierade av Sockenrådet) Nyttja tillgång till tomter Var vaksamma på gentrifiering där fastboende flyttar till förmån för sommarboende Säkra infrastruktur VA vid expansion Digital infrastruktur – tillgång till fiber

Nästa steg i dialogen innebar att fokusera diskussionen på just skolsituationen i Hållnäs och Skärplinge och att i det försöka identifiera 2-3 gemensamma teman att fortsätta med i arbetsgruppen. Genom diskussionerna framträdde en bild av det komplexa system som påverkar och påverkas av skolsituationen. Arbetsgruppen lyfte särskilt fram *barnens bästa* och *levande landsbygd* som centrala värden och teman i diskussionen som skolsituationen.

Orsaker som påverkar elevunderlaget i Hållnäs skola som identifierades under träffen var:

- Skolans attraktivitet och dragkraft. En attraktiv skola med hög kvalitet gör att fler föräldrar väljer skolan till sina barn.
- Narrativet om skolans framtid. Ett återkommande nedläggningshot skapar osäkerhet hos föräldrar, lärare och barn och kan leda till att skolan väljs bort.

- Möjligheten till inflyttning och kvarboende. En variation av bostäder krävs för att unga vuxna och nya barnfamiljer ska kunna bo kvar eller flytta till Hållnäs.
- Skolororganisationen. Hur upptagningsområden och fördelning av elever och klasser görs från kommunen påverkar skolans elevunderlag.

Träff 1 avslutades med en utcheckning där arbetsgruppen uttryckte en önskan om att vid nästa träff få möjlighet att diskutera olika framtidsscenarier för skolsituationen.

Sammanfattning Träff 1

Första träffen innehöll många diskussioner genom vilka arbetsgruppen arbetade med att skapa en gemensam bild av situationen och problemen som finns i relation till skolsituationen i Hållnäs och Skärplinge. Följande punkter sammanfattar diskussionerna under den första träffen.

1. Arbetsgruppen är överens om att ”barnens bästa” måste vara i fokus men ser svårigheter i att definiera objektivt vad det kan vara. Behålla småskolor kan vara önskvärt, särskilt för de yngre åldrarna. Men finns det ett minsta antal elever som ger mångfald, socialt utbyte och kollegialitet för lärare? De svar vi söker finns inte i en tabell som säger vad som är rätt eller fel.
2. Frågorna om kommunens landsbygdsskolor och levande landsbygd är tätt sammanknutna. Om Hållnäs skola behöver ett större elevunderlag behövs en aktiv landsbygdsutveckling för att öka möjligheten för människor att bo kvar och flytta till Hållnäs. Huruvida Hållnäs skola är *för* liten är dock en fråga där ståndpunkterna i arbetsgruppen går isär.
3. Arbetsgruppen är överens om att hela kommunen ska leva och att en levande landsbygd är viktigt och önskvärt. Skolan är en viktig service och fyller en funktion i en levande landsbygd, men är den funktionen oersättlig? På samma sätt som när det gäller ”barnens bästa” är en ”levande landsbygd” svårt att definiera objektivt och kommer innebära målkonflikter.
4. Ett ständigt närvarande hot om nedläggning skapar både otrygghet och osäkerhet för såväl föräldrar, lärare och barnen. ”Vad händer nästa läsår?” skapar en slags självuppfyllande bild av nedläggningshot som påverkar föräldrar att välja bort Hållnäs.
5. Vi behöver komma bortom invanda tankemönster, även om det är svårt, för det krävs en bred förståelse av varandras perspektiv.

Träff 2 – Scenarier och åtgärder

Den andra träffen genomfördes den 27 maj och fokuserade på att diskutera möjliga vägar framåt gällande skolsituationen i Hållnäs och Skärplinge.

4 Scenarier för skolsituationen

Innan den andra träffen fick arbetsgruppen 4 scenarier utskickade till sig:

- **Scenario A – ”Vi kör på”**
Skolor och förskolor i Hållnäs och Skärplinge drivs vidare enligt nuvarande format.
- **Scenario B – ”Mindre och bättre?”**
Hållnäs skola blir en F-3 skola och Ol Anderssskola är fortsatt F-9.
- **Scenario C – ”Vi delar upp oss”**
Hållnäs skola blir en F-3 skola och Ol Anderssskola en 4-9 skola.
- **Scenario D – ”Vi stänger ner”**
Hållnäs skola stängs och Ol Anderssskola är F-9 skola

Scenarierna diskuterades utifrån möjligheter och risker sett till ”barnens bästa” och ”levande landsbygd” samt utifrån möjligheter och hinder sett till deras genomförbarhet, det vill säga hur möjliga de är att genomföra. Genom diskussioner i smågrupper och i hela arbetsgruppen framkom olika frågor och ställningstaganden i relation till scenarierna. En fullständig sammanställning av ståndpunkter i relation till scenarierna finns som bilaga.

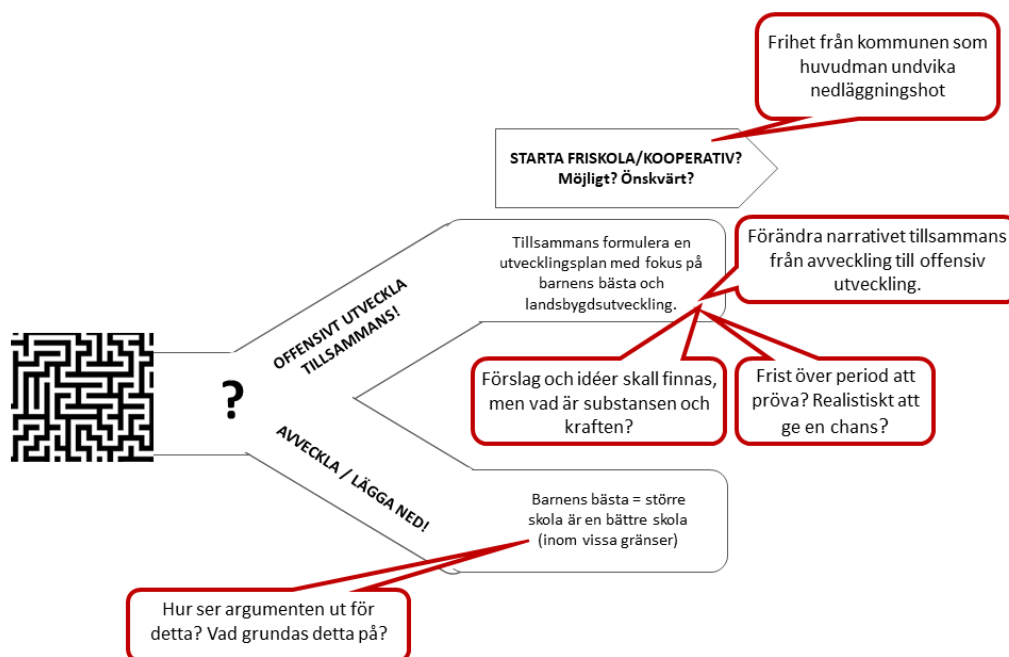
	FRÅGOR	STÄLLNINGSTAGANDEN
A: ”Vi kör på”	<ul style="list-style-type: none"> • Är det möjligt att utveckla skolorna progressivt, offensivt och nytänkande istället för att lägga ned? • Hur kan idéer hos lärare, Sockenråd och föräldrar användas för att utveckla utan att glömma likvärdighet? • Kan lokaler i Hållnäs skola frigöras redan nu? Kan det i så fall vara en del av lösningen? • Kan vi utforska alternativa sätt att stödja rörlighet/skjutsar till Hållnäs?	<ul style="list-style-type: none"> • Det finns en risk att hotet om nedläggning kvarstår • Olika typer/storlek på skola ger frihet att välja • Detta scenario kräver en förändrad resursfördelningsmodell för att säkra mindre skolors villkor • Det krävs ett progressivt uppdrag att utveckla skolorna. • Skolan skall inte vara beroende av vilka föräldrar man har, utan våra skolor skall säkra likvärdighet oavsett.
B: ”Mindre och bättre?”	<ul style="list-style-type: none"> • Positivt: lokaler frigörs, men vad blir faktiska ekonomiska konsekvenser? • På vilket sätt är en F-3 skola bättre än en F-6 skola i Hållnäs?	<ul style="list-style-type: none"> • Positivt: Kan vara bra tajming med ökad vilja att förflytta sig bland 4-6 ÅK och uppåt • Detta verkar endast vara ett steg mot stängning av Hållnäs skola • Inte ett önskvärt scenario

C: "Vi delar upp oss"		<ul style="list-style-type: none"> Ej realistisk att genomföra
D: "Vi stänger ner"	<ul style="list-style-type: none"> Hur skulle det påverka Hållnäs om skolan stängs ned? Ett steg i avveckling av bygden, eller en möjlighet för ny utveckling? Vilka argument eller belägg finns för att Hållnäs skola är sämre ur ett "barnens bästa"-perspektiv? 	<ul style="list-style-type: none"> Hållnäs skola kommer fortsättningsvis vara en liten skola, om det inte är önskvärt så är detta scenario det mest pragmatiska och realistiska Vad händer i bygden om skolan stänger? Var aktsamma på gentrifieringsrisk i samband med flyttkedjor där fastboende blir sommarboenden

Ett vägskalet mot framtiden

Arbetet med scenarierna synliggjorde en konfliktlinje och ett vägskalet illustrerad i bilden nedanför: ska Hållnäs skola och andra landsbygdsskolor i kommunen utvecklas offensivt eller avvecklas till förmån för större skolor?

Arbetsgruppen uttryckte en enighet kring att en offensiv utveckling kräver tydliga uppdrag till skolledningen och att resurser allokeras för utvecklingen. Tierps kommun och Hållnäs skola skulle kunna vara en föregångare i hur svenska kommuner kan arbeta för att stärka upp sina småskolor, med hjälp av nytänkande och bland annat digitalisering. Om kommunen vill satsa på Hållnäs skola så vill lokalsamhället gärna vara med och bidra till den satsningen. Deltagarna var dock inte samstämmiga kring huruvida det skulle vara önskvärt att driva en offensiv utveckling. I diskussionerna lyftes även kritik mot att praktiska lösningar och förslag inte finns på bordet, något som gör det svårt att diskutera vad en offensiv

satsning skulle innebära och vilken effekt det skulle få. Utifrån det diskuterades möjligheten att ta fram ett utvecklingsprogram där lokalsamhället, skolan och kommunen tillsammans formulerar möjliga åtgärder för en offensiv satsning på kommunens landsbygdsskolor. Det skulle kunna ge skolan och bygden en tidsfrist att arbeta med utveckling utan ”hot om nedläggning”. Det är dock viktigt att det inte läggs på föräldrar och lokalsamhället att ”fixa skolsituationen”, det är till sist kommunens ansvar att bistå med samhällsservice.

Ett parallellt alternativ till en offensiv utveckling skulle kunna vara att Hållnäs skola drivs som friskola istället för kommunal skola, mest realistiskt genom ett föräldrakooperativ eller liknande. Det skulle innebära att osäkerheten till följd av skifte i politiskt styre skulle minska. Det finns dock en risk att de ekonomiska kostnaderna för kommunen kvarstår eller ökar om en friskola tar över driften. Vad det alternativet innebär för möjligheter och risker behöver dock utvärderas.

Att avveckla och lägga ner Hållnäs skola sågs av majoriteten av arbetsgruppen inte som ett önskvärt alternativ. Däremot poängterades att detta föreslagits av flera ledande personer inom skolledningen under de senaste åren, med hänvisning till att skolan har ett för litet elevunderlag. Deltagare i arbetsgruppen lyfte fram olika forskningsrapporter som påvisar argument både för och emot en mindre elevsammansättning. Det tycks finnas forskning som visar på både styrkor och utmaningar med en mindre skola. En forskningsöversikt från 2014 sammanfattar dilemmat:

”Avslutningsvis går det därmed att tänka sig att det finns både ett nedre golv och ett övre tak med avseende på vad som kan sägas utgöra en optimal skolstorlek. Som forskningen visar är det mycket som tyder på att den mindre skolan besitter vissa fördelar, inte minst när det handlar om elevernas sociala situation. Samtidigt går det att peka mot ett antal tänkbara pedagogiska dilemman som kan uppkomma om en skola är alltför liten. Var gränsen för detta golv respektive tak går är däremot svårt att säga i exakta tal. Det beror i stor utsträckning på det sammanhang som skolan verkar i och kanske i synnerhet på vilka elevgrupper men också vilka lärare som finns på den aktuella skolan.” (Adolfsson, 2014)

Sammanfattning Träff 2

Andra träffen fokuserade på scenarier, vägar och åtgärder framåt för skolsituationen i Hållnäs och Skärplinge. Följande punkter sammanfattar diskussionerna.

1. Varken scenario B (Hållnäs F-3 och Ol Anderssskola F-9) eller scenario C (Hållnäs F-3 och Ol Anderssskola 4-9) ses som realistiska eller önskvärda enligt arbetsgruppen.
2. Ett vägskäl tydliggjordes mellan en progressiv utveckling eller avveckling av Hållnäs och kommunens andra mindre skolor. Arbetsgruppen ansåg det inte önskvärt att fortsätta enligt nuvarande modell utan nya insatser.
3. Ett konkret förslag om en utvecklingsplan som formuleras tillsammans av lokalsamhället, skolan och kommunen framkom.
4. Det finns ett flertal frågor och dilemman att förhålla sig till gällande de olika scenarierna. Tydligt är att barnens bästa, levande landsbygd och genomförbarhet måste stå i fokus. Utmaningen ligger dock i att dessa värden är svåra, om inte omöjliga, att definiera objektivt samt att det finns flera målkonflikter.

Referenser och material

Material om Hållnäs som presenterades och diskuterades var:

- Hållnäs sockenråd (2020) Lokalekonomisk analys för Hållnäs 2020.
Tillgänglig via: http://hallnas.info/wp-content/uploads/2020/06/LEA_hallnas_final_tryck_mindre.pdf
- Crawley Emma (2021) Hållnäs skola: Analys och inspiration till utemiljön.
Tillgänglig via: <http://hallnas.info/wp-content/uploads/2021/06/20210602-komprimerad-1-1.pdf>

Statistiken som presenterades under arbetsgruppträffarna var hämtad från följande databaser:

- <https://www.skolverket.se/skolutveckling/statistik>
- <https://www.kolada.se/>
- <https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/>

Forskning som nämndes under diskussionerna var:

- Adolfsson (2014) Skolstorlekens påverkan på elevers skolprestationer och sociala situation i skolan: En forskningsöversikt.
- Cedering (2016) Konsekvenser av skolnedläggningar: En studie av barns och barnfamiljers vardagsliv i samband med skolnedläggningar i Ydre kommun
- Daniel Pettersson lektor pedagogik Gävle/Uppsala

Bilagor

Till sammanställningen bifogas två bilagor:

1. Fullständig dokumentation av scenarioarbetet i arbetsgruppen
2. Perspektivsammanställning från medborgardialogen